

مدیریت با رویکرد اسلامی

(ماهیت، مبانی و اصول)

دکتر هادی پور شافعی
(دانشیار دانشگاه بیرجند)

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۴۰۰

سرشناسه	: پورشافعی، هادی، ۱۳۳۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: مدیریت با رویکرد اسلامی (ماهیت، مبانی و اصول) / تالیف هادی پورشافعی.
مشخصات نشر	: تهران : آوای نور، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۶۸ ص.: جدول.
شابک	: 978-600-309-822-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۵۷] - ۳۶۸.
موضوع	: مدیریت (اسلام)
موضوع	: Management -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: مدیریت -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	: Management -- Qur'anic teaching
رده بندی کنگره	: BP۲۳۲/۶۷
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۶۵۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۸۵۷۱۸
اطلاعات رکورد	: فیبا
کتابشناسی	

www.ketab.ir

مدیریت با رویکرد اسلامی (ماهیت، مبانی و اصول)

تألیف: دکتر هادی پورشافعی

ناشر: آوای نور

صفحه آرا: فاطمه حامدی

چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۸۲۲-۰

نشانی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری، پلاک ۹۹، طبقه

دوم، تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

قیمت ۱۰۵۰۰۰ تومان

همه حقوق برای ناشر و مؤلف محفوظ است.

فهرست کلی

مقدمه.....	۱۱
فصل ۱. ضرورت، دلایل و معانی سازمان، مدیریت و رهبری با رویکرد اسلامی.....	۱۵
فصل ۲. تفکر انسان و سیر آفاقی و انفسی: دلالت‌هایی در سازمان و مدیریت.....	۵۹
فصل ۳. تعاریف و ویژگی‌های مدیریت با رویکرد اسلامی.....	۱۱۱
فصل ۴. اهداف و پیش‌بایسته‌های مدیریت با رویکرد اسلامی.....	۱۸۷
فصل ۵. مبانی و اصول مدیریت با رویکرد اسلامی.....	۲۴۷
فصل ۶. شخصیت امام علی (ع) و مدیریت در نگاه امام.....	۲۹۵

www.ketab.ir

مقدمه

به نام خداوندی که انسان، کلام و کلمه را آفرید، به نام آن سلیمی که سلامت آفاق از سلامت اوست. سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ: «سلامی که سخن پروردگار مهربان است» (سوره یس، ۵۸). سپاس و ستایش مختص آن ذات اقدس و مقدس که اشرف مخلوقات را به زیور خُرد و علم بیاراست و دانش و قلم را به وی ارزانی داشت تا به برکت استعدادهای بی‌شمار خدادادی‌اش از جمله عقل، تفکر، علم و شناخت علمی، خودسازی و خودپروری، تعالی یابد. تعالی انسان، در گروه آگاهی است. انسان برای شناخت و آگاهی، نیازمند راه‌های گوناگون از جمله «علم» دارد، علمی که بتواند راه را برای شناخت خویش و در نتیجه معبود بی‌همتا باز گشاید به بیل آن فرزانه که گفت: «در آغاز، علم را برای غیر خدا آموختیم، اما علم جز خدای را نپدیدرفت» و به فرمایش نبی اکرم (ص): اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا یَنْفَعُ: «از علمی که نافع نیست، به خداوند پناه می‌برم».

به نام خداوندی که جهان هستی را به شکل حکیمانه خلق و مدیریت می‌کند. خلق و اداره جهان، بزرگترین نمونه و نماد مدیریت مدیرانه عالم هستی است. در نگاهی کلان به این عالم یعنی سیر آفاقی، آن سازمان بزرگ با تشکیلات عظیم است که توسط مدیری حکیم و حکیمانه کارگردانی و مدیریت می‌شود و بر اساس سیر انفسی عالمی بزرگ در درون آدمی است. در سطح خُرد یعنی عرصه سازمان‌ها که حضور فعال و تأثیرگذار در جوامع انسانی دارند، انتظار آن است که حکیمانه اداره و مدیریت شوند. مدیریت، دارای شکل‌های گوناگون چون مدیریت فردی، مدیریت اجتماعی و مدیریت سازمانی است. در موضوع مدیریت سازمانی، اساساً زندگی انسان‌ها در عصر مدرن زندگی سازمانی و در ارتباط با سازمان‌ها است. سازمان‌ها، وسیله‌ای برای عقلانی‌نمودن، برنامه‌مدارنمودن، قانون‌مندی، نظم و تحت کنترل قراردادن تخصصی کلیه جنبه‌های زندگی اجتماعی انسان است. جوامع امروزی با حضور سازمان‌ها و مدیریت سازمانی است که معنا می‌یابند. جامعه بدون وجود سازمان‌ها و مدیریت آن معنا ندارد و همراه سازمان کنش مهم، مدیریت است. مدیریت به عنوان یک عمل و اقدام، قدمتی بس کهن دارد و از ابتدای آفرینش، بر اساس گرایش کمال خواهانه انسان برای زیستن در حیات اجتماعی وجود داشته است و فعالیت و تجربه بشر

توشه‌ای هر چند ناچیز برگیرد و به خوانندگان ارائه کند. کتاب حاضر که حاصل تدریس مؤلف در چند سال متوالی و نیز تتبع در حد وّسع، در ۶ فصل نگارش شده است. در نگاهی اجمالی به کتاب، ۴ فصل نخست به کلیات مباحث و به عبارتی ماهیت مدیریت با رویکرد اسلامی از جمله ماهیت سازمان و مدیریت، اهمیت، ضرورت و تعاریف مدیریت و رهبری با رویکرد اسلامی، سیرآفاقی و انفسی، ویژگی‌های مدیریت، اهداف و پیش‌بایسته‌های مدیریت، در فصل ۵ با نظری اجمالی به تئوری‌های مدیریت، با ذکر انواع پارادایم‌ها به «مبانی» و «اصول» مدیریت با رویکرد اسلامی پرداخته شده است. در نهایت در فصل پایانی یعنی ۶ با نگاهی به خصایص و ابعاد شخصیتی امام علی (ع)، نگاهی به خطبه وزین همام (متقین) شده و هم چنین در خاتمه نکات مستخرج از نامه (فرمان) امام علی (ع) به مالک اشتر نخعی (نامه، ۵۳) به عنوان الگوی بی‌بدیل مدیریت بیان گردیده است که مبانی و اصول مدیریت با رویکرد اسلامی از آن قابل استنباط و استخراج است. نهج‌البلاغه، سرشار از نکات مدیریتی است. بری نمونه نامه‌ای که به والی منصوب مصر نگاشته شده، اگر چه این نامه به دست مالک اشتر نرسید، لیکن آن مرام‌نامه متعالی مدیریتی در طول تاریخ ماندگار مانده که الگویی برای حکمرانان و مدیران است. در مطالعه این کتاب چند نکته قابل یادآوری است:

نخست آنکه خواننده محترم ممکن است بر تعدد و تنوع آیات و روایات که به زبان عربی آمده خُرده گرفته که متن را دشوار و تطویل نموده است، لازم به توضیح است طرح مضامین و مفاهیم مدیریت با رویکرد اسلامی نیازمند استناد و اتکای به آیات و روایات است، آیاتی که یادگیری آن ضرورت ندارد، اما مضامین و مفاهیم مستتر در آن در توصیف و درک بهتر موضوع مورد نظر برای خواننده و یا پیگیری بهتر مطلب بسیار کمک‌کننده است تا این که فقط نشانی آیات داده شده باشد. مضافاً اینکه مؤلف برای جستجوی آیات متناسب با هر مبحث و موضوع کنکاش زیادی نموده است.

نکته دوم آنکه به اقتضای هر فصل، بیش از ۶۰ پرسش برای تأمل و تعمق بیشتر ارائه شده است. قصد عمده مؤلف از طرح این پرسش‌ها در بین مباحث هر فصل، ارتقای توان اندیشه‌ورزی و تعمق در موضوعات مورد بحث است. ضرورت دارد به نحو مقتضی استادان و مدرسان محترم به تناسب مقطع تحصیلی دانشجویان و سطح مطالعه آنان، به عنوان فعالیت جستجوگرانه در بیرون از کلاس، طرح و بحث آن در کلاس تأکید نمایند.